

“Är det elevinflytande eller är det inte det?”

En kvalitativ studie om fritidshemslärares arbete
med och tolkning av elevinflytande

KURS: *Examensarbete för grundlärare fritidshem, 15 hp*

PROGRAM: *Grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i fritidshem*

FÖRFATTARE: *Christel Klang, Fanny Eskilsson*

HANDLEDARE: *Ingrid Bardon*

EXAMINATOR: *Roland Persson*

TERMIN: *VT 2019*

SAMMANFATTNING

Christel Klang, Fanny Eskilsson

“Är det elevinflytande eller är det inte det?”

En kvalitativ studie om fritidshemslärarnas arbete med och tolkning av elevinflytande

“Are we participating or aren't we?”

A qualitative study of leisure activity teachers and their understanding of student influence

Antal sidor: 28

Studiens syfte är att undersöka hur fritidshemslärare tolkar begreppet elevinflytande och hur elevinflytande tar sig uttryck i den vardagliga pedagogiska verksamheten, från fritidshemslärares perspektiv. Metoden vi har valt för studien är en kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer. Underlaget för empirin består av sex intervjuer med utbildade fritidshemslärare på två olika skolor. Samtliga respondenter är kvinnor men det är inte av relevans för studien. Empirin har bearbetats med hjälp av en tematisk analysmodell. I studien fann författarna att fritidshemslärarna har en god uppfattning om begreppet elevinflytande och dess innebörd samt att det är en självklarhet att eleverna ska ha inflytande i verksamheten. Fritidshemslärarna i studien förmedlar också att det finns en svårighet med hur de ska arbeta med elevinflytande och vad det innebär i fritidshemsverksamheten.

Sökord: Elevinflytande, fritidshemslärare och elever

Postadress	Gatuadress	Telefon	Fax
Högskolan för lärande och kommunikation (HLK) Box 1026 551 11 JÖNKÖPING	Gjuterigatan 5	036-10 1000	036-162585

Innehållsförteckning

Inledning	1
Bakgrund	2
<i>Styrdokument genom tiderna</i>	2
<i>Skolans demokratiska uppdrag</i>	3
<i>Formellt och Informellt inflytande</i>	3
<i>Elevinflytande i undervisningen</i>	4
<i>Elevinflytande enligt Bolmeier</i>	5
<i>Elevinflytande</i>	6
Syfte	7
Metod	8
<i>Metodval</i>	8
<i>Urval</i>	9
<i>Genomförande</i>	9
<i>Forskningsetik</i>	10
<i>Databearbetning och analys</i>	11
<i>Forskningskvalitet</i>	12
Resultat	14
<i>Tolkning av begreppet elevinflytande</i>	14
<i>Elevinflytande</i>	14
<i>Elevinflytande i den vardagliga fritidshemsundervisningen</i>	15
<i>Möjligheter</i>	15
<i>Hinder</i>	16
<i>Formellt och informellt inflytande</i>	19
Diskussion	22
<i>Tolkning av begreppet elevinflytande</i>	22
<i>Elevinflytande i den vardagliga fritidshemsundervisningen</i>	22
<i>Sammanfattning</i>	24
<i>Metoddiskussion</i>	25
<i>Vidare forskning</i>	26
Referenslista	27
<i>Bilagor</i>	

Inledning

-Men fröken, vi vill faktiskt vara inne idag!

-Det är ingenting ni får bestämma över, vi är alltid ute efter mellanmålet!

En sådan dialog mellan elever och fritidshemslärare är inte ovanlig. En konversation om hur eleverna önskar att undervisningen skulle se ut. Det kan finnas en missnöjdhet med vad som görs under fritidshemstiden hos eleverna. Det kan inte bli bra för alla. I Lgr 11 (Skolverket, 2011) uttrycks det tydligt att eleverna ska ha inflytande över sin undervisning. Men vem avgör hur mycket inflytande eleverna ska ha? Vem är det egentligen som bestämmer när eleverna ska vara ute eller inne? Varför kan inte eleverna få välja det själva?

Elevinflytande är en del av fritidshemmets uppdrag, i skolans värdegrund står det att alla elever har rättigheter att utöva inflytande över sin undervisning och att eleverna ska utveckla färdigheter att kunna delta i ett demokratiskt samhälle (Skolverket, 2011). Samtidigt visar inte styrdokumentet på hur fritidshemslärare rent praktiskt kan arbeta med elevinflytande. Istället ges riktlinjer som lärare ska utgå ifrån.

Intresset för forskningsområdet är baserat på vad vi har observerats under våra verksamhetsförlagda utbildningar. Det som observerats under de verksamhetsförlagda utbildningarna är att en del fritidshem i det dagliga arbetet inte arbetar med elevinflytande överhuvudtaget, vilket ledde till att vi vill undersöka detta närmre.

Bakgrund

I detta kapitel presenteras elevinflytande, elevinflytande i styrdokumentet genom tiderna, elevinflytande i undervisningen, det demokratiska uppdraget samt formellt och informellt inflytande men även tidigare forskning som är relevant för syftet av studien.

Styrdokument genom tiderna

I styrdokumentet genom tiderna har elevinflytande funnits med på ett eller annat sätt. Styrdokumentet beskriver begreppet och arbetssättet med elevinflytandet på olika sätt i genom tiderna men det fanns ändå en avsikt att elevinflytande skulle finnas med i undervisningen. Skolkommissionen år 1948 beskriver tydliga anvisningar om demokratisk undervisning i skolan. Lärjungar (elever) har rätt till att upplysas inom de ideologiska och samhällsinriktade frågorna och utveckla personliga uppfattningar om samhället. Skolkommissionen menade att en demokratisk skola ska vara i en miljö där barn får växa fritt. Utgångspunkten för fostran och undervisning skulle vara personlig samt individuellt anpassad och det skulle respekteras. (SOU, 1948:27). Från 1960 och fram till 1980 står det i läroplanerna för grundskolan att eleverna ska samverka inom olika regler om disciplin i skolan och att lärarna ska samarbeta med eleverna om reglers utformningar av skolans verksamhet. Läroplanen år 1970 skiljer sig åt då elevinflytandet blev en lösning på ordningsproblemen samt att det var viktigt att eleverna skulle vara artiga och bemöta varandra på ett respektfullt sätt (Skolverket, 1960 & 1980). FN:s generalförsamling år 1989 godkände konventionen om barnets rättigheter och den 2 september 1990 trädde konventionen i kraft i Sverige (Englund, 2008). Barnkonventionen är ingen lag i dagsläget men blir en lag 1/1 år 2020, den överensstämmer med skollagen. Skollagen trycker främst på artikel 12 i Barnkonventionen som skriver att barn har rätt till egna åsikter och att uttrycka sig fritt i förhållande till sin ålder samt att barn har rätt till att någon vuxen för barnets talan (Pihlgren, 2012). När Lpo 94 implementerades ändrades den demokratiska synen i skolan. Grundläggande dokument för elevinflytande grundades och elevinflytandet ökade samt blev mer omfattande för elevernas helhet under skoldagen (Aspán, 2005).

I Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet [Lgr11] (Skolverket, 2011) beskrivs elevinflytande som en viktig del av elevernas utveckling i sitt eget lärande. Att

eleverna har rätt till att ha inflytande över de beslut som tas i skolverksamheten och på fritidshemmet samt att eleverna ska få kunskaper om samhällsstrukturer i samhället. Genom att delta i och få planera sin undervisning skapar det ett ansvarstagande och möjligheter för att ta gemensamma beslut inom skolverksamheten, fritidshemmet och i samhället (Skolverket, 2011). År 2016 reviderades Lgr 11 och fritidshemmet fick ett särskilt kapitel i läroplanen, kapitel fyra. I fritidshemmets kapitel fyra finns mål, syfte samt centralt innehåll för fritidsverksamheten. Fritidshemmets styrdokument beskriver viktiga delar om elevers inflytande och delaktighet i verksamheten. Elevernas erfarenheter, önskemål och intressen ska fångas upp och främjas av fritidshemslärare och ska utgå ifrån det vid planering av undervisning (Skolverket, 2011).

Skolans demokratiska uppdrag

Samhället vilar på en demokratisk grund, som medborgare finns möjligheten att påverka hur samhället ser ut. Enligt grundlagen har medborgare rätt till att uttrycka och yttra sig fritt samt kunna påverka samhällsutvecklingen. I Skollagen (2010:800) uttrycks det att utbildningen ska medföra respekt och grundas i de demokratiska värderingar samhället vilar på. Fritidshemmet vilar på samma grund och är en del av utbildningen samt har en demokratisk ståndpunkt. Eleverna har rätt att påverka samt har makt att forma sin utbildning och ska ständigt stärkas i att vara delaktiga i utformningen av sin utbildning (Skolverket, 2011). Biesta (2006) menar att det väcker mycket frågor i diskussionen om hur begreppet demokrati ska tolkas. Han menar för att kunna förstå relationen mellan utbildning och demokrati refererar han till eleverna som "nybörjare". Det demokratiska förhållningssättet handlar om att se eleverna som individer som ska fostras, tränas till demokratiska medborgare och att kunna möta demokratiska vägskäl i livet. Larsson (2013) menar enligt John Dewey att demokratiträningen är av betydelse för att eleverna ska kunna fungera i ett demokratiskt samhälle. Han menar att skolans viktigaste uppgift är att förbereda eleverna för det demokratiska sociala samhällslivet. Att finna gemensamma intressen som vi har tillsammans och skapa mer förståelse för andras intresse.

Formellt och Informellt inflytande

Elvstrand (2009) skriver i sin avhandling *Delaktighet i skolans vardagsarbete* om delaktighet och inflytande. Hon menar att det finns två olika former av inflytande i skolverksamheten,

informellt och formellt. Elvstrand menar att inom demokratiforskning delar man upp begreppen informell och formell demokrati. Den informella demokratin menar hon beskrivs som beslutsfattande i den vardagliga verksamheten och den formella demokratin beskrivs som olika organiserade beslut som elevråd eller fritidsråd där eleven ges möjlighet att påverka. Vidare menar hon att det finns svårigheter att skilja på de olika formerna av inflytande då begreppen flyter in i varandra.

Elvstrand (2009) menar också att under studien uppstod begreppet inflytandeförhandla. Begreppet inflytandeförhandla består av olika processer exempelvis motivera, informera och ett frågande. Dessa processer menar Elvstrand sker både individuellt och i elevgruppen och beskriver hur delaktighet görs. Vidare menar hon att inflytandeförhandlingen är informell då den sker i stunden mellan lärare och elever. Hon menar att eleven måste besitta vissa förmågor för att kunna inflytandeförhandla exempelvis kunna formulera sig, vara aktiv och vara kunskapssökande. Enligt Elvstrand finns det elever som är mer aktiva i sitt inflytandeförhandlande medan andra elever inte är lika aktiva.

Elevinflytande i undervisningen

Danell, Klerfelt, Runevad och Trodden (1999) genomförde ett projekt som utmynnade i en rapport från skolverket för att utveckla elevers inflytande i skolverksamheten men i synnerhet beskrivs det hur lärarna arbetar med elevinflytande och hur det uppfattades av läraren. Projektet pågick på 41 olika skolor i Sverige och syftet med undersökningen var att undersöka skolans utveckling. I rapporten framgår det att lärarna har olika sätt att se elevinflytande och hur det påverkar elevernas studier för att nå kunskapsmålen. Lärarna som arbetade med elevinflytande tyckte att elevernas lärande gynnades av att ha inflytande och utrymme att påverka sitt eget lärande. Det är viktigt att det är tydligt för eleverna vilka kunskapsmål som ska uppnås för att de ska förstå sin egen prestation och sitt eget lärande enligt rapporten. Lärarna menar att när eleverna fick ökat inflytande över sitt lärande förhöjdes glädjen och motivationen hos eleverna. Enligt rapporten att lärarna ansåg att det är viktigt att överväga vikten av elevinflytande och se det i olika perspektiv exempelvis vilken social bakgrund eleverna hade, hur gamla eleverna var och vilka tidigare erfarenheter eleverna hade av elevinflytande i skolverksamheten. Lärarna i rapporten menade att dessa faktorer kan ha inverkan på hur lärare ska förhålla sig till elevinflytande och hur elever ska träna sin förmåga till ansvar. Forskarna påvisar att en del lärare tyckte att elevinflytande

motverkade elevernas lärande för att det blev ett avvägande mellan inflytande och lärande, samt att det kräver tid för reflektion och samtal och att den tiden togs ifrån lärandet i skolan. Lärarna såg ingen vinning i att arbeta med inflytande eller att det gav bättre kunskapsresultat för eleverna, det var komplicerat då inflytande och lärande framställdes som två olika enheter. Forskarna i rapporten menar att lärarnas förhållningssätt till eleverna var avgörande för hur elevinflytande utövades i skolan. Resultatet visade att det var viktigt att lyssna, respektera och vara intresserad av elevernas åsikter och önskemål.

Elevinflytande enligt Bolmeier

Bolmeier (2006) skriver i sin artikel vikten av elevinflytande, demokratiska arbetsmetoder och hur demokratiska medborgare skapas i skolverksamheten. Han menar att eleverna behöver arbeta med elevinflytande tidigt i skolan, för att kunna förstå ett demokratiskt synsätt. Att förvänta sig att eleverna ska veta hur demokrati och inflytande fungerar från början är inte rimligt. Det är något som behövs tränas, upprepas och utövas flera gånger. Bolmeier menar att det finns sex steg som elever bör öva på inom demokrati och inflytande. Det första steget beskriver Bolmeier är att demokratiska värderingar presenteras tidigt i elevernas skolgång för att ansvarstagandet ska öka gradvis. Genom att arbeta med demokrati genomgående i elevernas skolgång, utvecklas eleverna till pålitliga och goda medborgare. Eleverna får träna på demokratiska vanor exempelvis att dela med sig och ta initiativ i olika sammanhang både i skolan och i samhället. Det andra steget menar Bolmeier är att eleverna ska vara med att planera, leda och genomföra olika aktiviteter och olika ämnen i skolan. Skolverksamheten bör främja ett demokratiskt arbetssätt men beroende på vilket ämne som undervisas bör det finnas en balansgång med hur mycket inflytande eleverna ska ha. Han anser att elevråd och olika kommittéer är ett bra tillvägagångssätt i skolan för att eleverna ska få genomföra olika demokratiska förhållningssätt. Vidare beskriver han att det tredje steget handlar om hur avgörande lärares roll är för att lyckas med elevinflytande och att lärare bör ha ett genuint intresse för ett demokratiskt arbetssätt. Bolmeier menar att lärare bör ha förmågan att genomföra ett demokratiskt arbetssätt i sin undervisning, för att eleverna ska få inflytande över planering och för att utvecklas. Det fjärde steget handlar om hur klassrummet och dess miljö ser ut. Klassrummets inredning med olika möbler ska påverka och inspirera eleverna till självständigt arbete. Ett rymligt klassrum med rörliga möbler är viktigt för att kunna genomföra både rörliga och sittande aktiviteter. Bolmeier anser också att det ska finnas angränsande grupper till klassrummet som kan ge möjligheter till olika gruppaktiviteter.

Bolmeier fortsätter beskriva att det femte steget handlar om att ledningen på skolan ska uppmuntra och stötta lärare att arbeta med inflytande och demokratiska undervisningsmetoder. Han menar att det finns misstro i skolverksamheten och bland vårdnadshavare i arbetssättet om elevinflytande och de demokratiska undervisningsmetoder läraren utövar. Det är av stor betydelse för lärare att få stöd ifrån ledningen och bevisa hur elevinflytande samt ett demokratiskt arbetssätt främjar kunskapsutvecklingen inom ämnet. Det sjätte och sista steget enligt Bolmeier är vägledning, det handlar om att vi ska finnas där för eleverna och ge vägledning i deras utveckling som en demokratisk medborgare.

Elevinflytande

Elevinflytande innebär att elever har en möjlighet att påverka delar av sin utveckling i skolan. Det innefattar att elever ska informeras om arbetsformer, arbetssätt och undervisningens innehåll av lärarna. Elevinflytande är en rättighet för elever och ska utövas som en del i skolans demokratiska fostran (Rönnlund, 2013). Forsberg (2000) menar att elevinflytande är en tolkningsfråga för lärare och hur lärare ska arbeta med elevinflytande samt att det ska finnas ett samband mellan de ramar och förordningar som finns inom den demokrati som utövas i skolan. Elevinflytandet innefattar ansvar för sina egna studier och att kunna delta i skolverksamheten genom att ha inflytande för sin utbildning som elev och bestämma hur uppläggningsen av valda studier ska genomföras. Att ha elevinflytande och ansvar för sin vidareutveckling i skolan och på fritidshemmet är en mognadsprocess och ansvaret varierar mellan olika åldrar (Larsson, 2013). Fritidsråd, klassråd och elevråd förknippas ofta med elevinflytande och det demokratiska arbetssättet i skolan. Eleverna ska ha möjlighet att få vara med och påverka skolverksamheten genom att argumentera för sina synpunkter, åsikter och förslag inför elever och vuxna. Funktionen med elevråd och klassråd är att lära sig lyssna på andras åsikter, analysera och säga sin åsikt inför andra elever och lärare (Pihlgren, 2012).

Syfte

Syftet med studien var att undersöka hur fritidshemslärare tolkar begreppet elevinflytande.

Dessutom syftade studien till att undersöka hur elevinflytande tar sig uttryck i den vardagliga pedagogiska verksamheten från fritidshemslärares perspektiv.

Metod

I kapitlet presenteras den metod som valts att ha i undersökningen. Där presenteras även urvalet, genomförandet av undersökningen, forskningsetiska aspekter, analysmetod, databearbetning samt tillförlitlighet.

Metodval

För att kunna svara på studiens syfte valdes en kvalitativ metod i form av intervjuer. Med utgångspunkt för studiens forskningsområde är kvalitativ metod mest relevant för att nå mer utförliga och en djupare förståelse för hur ett varierande handlingsmönster skiljer sig från varandra. En kvalitativ metod innebär att forskaren får en bättre förståelse av grupper, den enskildes tycke och livsomständigheter för att förstå olika perspektiv och miljöer (Ahrne & Svensson, 2017). Nackdelen med valet av en kvalitativ metod är att den inte är generaliserbar och att empirin kan lätt bli påverkad av studiens författare.

För att inte utelämna och misstolka vad respondenterna sa spelades intervjuerna in och under intervjuens gång fördes stödanteckningar. Ryen (2004) menar att ett av de vanligaste verktygen som används under en intervju är ljudinspelning tillsammans med stödanteckningar, det är ett bra sätt för att upptäcka sin egen intervjuteknik och hur tekniken kan förbättras.

Intervjumetoden som valts för studien är en semistrukturerad intervju och det innebär att intervjuaren ställer samma huvudfrågor (bilaga 2) till respondenterna men följdfrågorna följs upp på ett personligt sätt. Genom att ställa samma huvudfråga genererar det till att alla respondenter behandlas lika (Alvehus, 2013). Fördelen med semistrukturerad intervju är att kunna ställa fasta frågor men att också ställa följdfrågor för att komma djupare in i intervjufrågorna och att samtalet blir mer naturligt och avslappnat mellan intervjuaren och respondenterna. Författarna har valt att intervjua sex stycken respondenter varav en är en provintervju. Trost (2010) menar att det är bra att bestämma antalet intervjuer innan intervjun börjar. Om det tillkommer ett behov av att det behövs fler respondenter kan det utökas i efterhand. Det är viktigt att ha i åtanke att ett fåtal väl utförda intervjuer kan vara mer värda, än ett stort antal intervjuer som inte håller hög kvalitet och utförda är med tillräcklig noggrannhet.

Urval

Valet av studiens respondenter är ett bekvämlighetsurval. Vi anser i samstämmighet med Bryman (2012) att ett bekvämlighetsurval är lämpligt dels för att nå djupare i intervjuerna och att verksamheten finns tillgänglig för forskaren. Det var enkelt och lättillgängligt för oss att nå respondenterna och att utföra intervjuerna, då tidigare kännedom finns om respondenterna och av en ren tillfällighet är samtliga respondenter kvinnor.

Från studiens forskningsområde har det valts att göra en intervjustudie med fritidshemslärare som varit verksamma i över fem år. Anledningen till valet av respondenter är en förhoppning om att få mer insiktsfulla svar från erfarna fritidshemslärare. Respondenterna benämns som fritidshemslärare och är ett samlingsbegrepp för behöriga fritidspedagoger i studien. De respondenter som deltagit i studien arbetar på två olika skolor. Fritidshemslärarna arbetar i tre olika fritidshem, eleverna är mellan 6–12 år. Fritidshemmen är indelade i olika åldersgrupper: f-1, årskurs 2 och årskurs 3–6. Respondenterna har varit verksamma olika länge mellan 6–26 år och är behöriga fritidshemslärare. Respondenterna 1, 5 och 6 arbetar i samma skola och respondenterna 2,3 och 4 arbetar i en annan skola. Nedanför presentera vi respondenterna som medverkade i studien närmre:

Namnbezeichnung	Examens år	Yrke
Respondent 1 (provintervju)	År 2000	Fritidspedagog/ Årskurs 3–6 fritidshem
Respondent 2	År 1992	Fritidspedagog / f-1 fritidshem
Respondent 3	År 1999	Fritidspedagog / f-1 fritidshem
Respondent 4	År 1989	Fritidspedagog / f-1 fritidshem
Respondent 5	År 1994	Fritidspedagog/ årskurs 2 fritidshem
Respondent 6	År 2013	Fritidshemslärare / årskurs 3–6 fritidshem

Genomförande

I genomförandet av studien gjordes sex intervjuer på två olika skolverksamheter varav en är en provintervju. Genom handledning beslutades det att genomföra en provintervju innan själva intervjustudien startade. Vi kontaktade respondenten och informerade om att vi ville göra en provintervju för att undersöka om de intervjufrågor som skrivits fram skulle kunna användas i intervjustudien. Insikten efter provintervjun var då att intervjufrågorna behövdes

utvecklas till viss del (se bilaga 1). Efter provintervjun gjordes ändringar i intervjufrågorna (se bilaga 2) för att få fylligare svar.

Sedan kontaktades resterande respondenter, det skedde via telefonsamtal där förklarades syftet samt informerade om frågeställningarna i studien. Samtliga respondenter som tillfrågades godkände deras medverkan i studien och bestämde datum, tid och plats när intervjuerna skulle genomföras. Intervjuerna bokades och genomfördes under samma dag, vid två olika intervjutillfällen bortsett från provintervju då den genomfördes vid ett tidigare tillfälle. Respondenterna fick ett informationsbrev som innehåller studiens syfte, forskningsområde samt forskningsetiska aspekter (se bilaga 3). Innan intervjuerna startade fick alla respondenter frågan om samtycke till att intervjuerna spelades in. Vi valde att intervjua fritidshemslärarna en och en. Anledningen till det valet var för att skapa trygghet hos fritidshemslärarna och att kunna svara på frågorna uppriktigt utan att bli påverkade av kollegor då intervjufrågorna kan vara av känslig karaktär. Krag Jacobsen (1993) menar att det finns förutfattade förhoppningar hos intervjuaren att respondenten under intervjuerna enkelt öppnar upp sig och svarar på de frågor som ställs, han menar att det ibland kan vara en illusion. Intervjuaren kan inte förutsätta att respondenten kommer att svara på de frågor som ställs eller att det ska generera de svar som förväntas. Intervjuerna skedde på respondenternas arbetsplatser vilket skapade en trygg miljö för respondenterna och mer lättsamma intervjuer ansåg författarna. Vid varje intervju hade det planerats in pauser för att hinna reflektera över vad som hade sagts och att det fanns tid för att förbereda inför nästa intervju.

I genomförandet av intervjuerna valdes en av studiens författare att leda och den andra författaren observerade, ställde följdfrågor samt tog stödanteckningar för att den som intervjuar inte ska förbise viktig information. Intervjuerna spelades in via telefon och dator. Efter att varje intervju genomförts påbörjades transkriberingen omgående, sedan lyssnade författaren som var ansvarig på en intervju i taget. Det gjordes ett aktivt val att en av författarna enbart skulle transkribera för att fördela arbetsbördan. Transkriptionen skrevs i ett digitalt datorprogram, sedan färgkodades och namnbetecknades alla som var medverkande vid intervjutillfällena. Intervju respondenten (R) betecknades med färgen grön, intervjuare 1 (I1) betecknades med färgen gul och intervjuare 2 (I2) betecknades med färgen rosa för att göra det lättare att söka igenom resultatet.

Forskningsetik

Respondenterna har fått ta del av ett informationsbrev innan intervjun startade för att de ska

vara medvetna om att de medverkar på deras egna villkor. I informationsbrevet klargörs informationskravet där respondenterna har rätt att avböja en fråga, avsluta sin medverkan samt att de är helt anonyma (se bilaga 3). Informationsbrevet innefattar också en syftestext där det tydliggörs för respondenterna vad studien har för syfte. Ahrne och Svensson (2017) menar att ett informerat samtycke betyder att från informationen om vad studien har för syfte och frågeställning har respondenterna rätt att välja om de vill delta i intervjun eller ej.

Vetenskapsrådet (2002) skriver om fyra huvudkrav som ska följas i en intervjustudie, informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskrav och nyttjandekravet.

Informationskravet är att informera respondenterna om syftet med studien och vad studien handlar om. Samtyckeskravet är till för att respondenterna själva kan bestämma över sin medverkan i intervjun samt att författaren får ett bevis på att respondenterna vill medverka i intervjun. Respondenterna och verksamheten är anonym enligt konfidentialitetskrav och det innebär att studien skyddar den enskildes personuppgifter gällande transkriberingar, ljudfiler och foton. Nyttjandekravet innebär att all information om respondenterna ska bara användas i ändamålet för studien. Kraven för forskningsetiska principer i studien blir en vägledning för planering av studien och ger ett underlag för egna reflektioner, insikt och ansvarstagande (Vetenskapsrådet, 2002).

Databearbetning och analys

Den databearbetningsmetod som används i studien är transkribering och intervjuerna transkriberas i nära anslutning till intervjutillfället. En viktig aspekt är att genomföra transkriberingen nära inpå intervjuerna för att minnas vad som sagts (Bryman, 2012). Under arbetet med transkriberingen var det av betydelse för oss att vara organiserade och strukturerade då det underlättade sökandet i empirin. Allt material som samlats in under studien har varsin namnbeteckning och en egen mapp. Materialet har strukturerats med hjälp av namnbeteckningar som exempelvis Intervju 1, Transkription 1 samt Respondent 1 och följer numerisk ordning efter utförande. Författarna tog ett gemensamt beslut att nyttja namnbeteckningar för att läsaren lätt ska kunna utläsa vart intervjuer, transkriptioner och empiri kommer ifrån. Om transkriberingarna inte sker med tydlighet och eftertänksamhet kan transkriptionen leda till så kallade fallgropar. På grund av dessa eventuella fallgropar är det viktigt att ta pauser och distansera sig från den insamlade empiriska data för att inte kvalitén ska skadas (Gillham, 2008). När transkriptionen är genomförd har det valts att använda en tematisk analysmetod. Tematisk analysmetod utgörs genom att välja olika teman och dess

funktion är att strukturera upp den insamlade empirin. En tematisk analysmetod har inga formulerade tillvägagångsätt för det är ett sökande av teman i den insamlade empirin. Genom att skapa huvudteman i empirin skapar det en struktur i resultatet vilket sedan analyseras (Bryman, 2012). Författarna valde att utforma en tankekarta för att tydliggöra den insamlade empirin och strukturera upp de resultat som sedan ska analyseras i olika kategorier exempelvis: ekonomi/resurser och tid/lokaler.

De huvudteman som framträdde via tankekartan var: tolkning av begreppet elevinflytande och elevinflytande i den vardagliga fritidshemsundervisningen. Under dessa huvudteman framkom följande underteman: Elevinflytande, möjligheter, hinder samt informellt och formellt inflytande. Författarna valde också att föra anteckningar samt att lyssna på intervjuinspelningarna samtidigt. För att inte missa viktiga delar i resultatet samt föra en diskussion efter varje intervju/transkription om vad varje författare har sett och analyserat.

Forskningskvalitet

Tillförlitlighet bygger på kvantitativa studier för att den metoden anses som mer mätbar och har en hög reliabilitet. Trost (2010) menar att det är viktigt att analysen är trovärdig på ett tillförlitligt sätt för forskningsfrågan som ställs genom den empirin som samlats in. Det kan vara svårt att i en kvalitativ intervju nå hur respondenterna menar, känner samt uppfattar en företeelse eller ett ord. Det kan bli komplikationer med att visa hur tillförlitlig studien är, för att människors åsikter och uppfattningar kan vara svåra att mäta. Författarna ska heller inte medvetet låta personliga värderingar påverka utförandet samt slutsatserna. I studien har det gjorts ett aktivt val att en och samma person intervjuar samtliga respondenter samt att under intervjun ställs samma intervjufrågor vid varje tillfälle för att öka tillförlitligheten.

Följdfrågorna har däremot varit olikartade med utgångspunkt från de svar som givits.

Bryman (2012) menar att tillförlitlighet kan delas in i fyra olika kriterier. Trovärdighet som inbegriper att forskningen säkerställs och utförs på rätt sätt enligt de regler som finns och att personer som varit en del i studien kan bekräfta att forskaren har uppfattat verkligheten som beskrivits i studien på rätt sätt. För att resultatet ska bli tillförlitligt styrks det med citat från intervjuerna som genomförts för att öka tillförligheten. Överförbarhet som är extern trovärdighet, innefattar att studiens resultat ska kunna sättas i en annan kontext vid ett senare tillfälle. Pålitlighet innebär att studien säkerställs av alla faser av forskningsprocessen.

Slutligen menar han i det sista kriteriet ska det finnas en möjlighet att styrka och bekräfta tillförlitligheten i studien.

Resultat

I detta kapitlet presenteras empirin som samlats in under undersökningen av de olika fritidshemsverksamheterna. Resultatet utgörs genom en tematisk analysmetod och har sorterats in i teman som uppkom under databearbetningen. De citat som styrker resultatet har bearbetats för att göra det mer lättläst. Talspråket i citaten har till viss del ändrats om till skriftspråk och det har sorterats bort ifyllnadsord samt upprepningar utan att meningen i uttalandet har förändrats. Det finns inga överväganden eller jämförande av de två olika skolorna i studiens resultat. Resultatet presenteras i två olika delar från studiens syfte och fritidshemslärarnas uppfattningar om elevinflytande. Del ett presenterar fritidshemslärarnas tolkning av begreppet elevinflytande och del två presenterar fritidshemslärarnas arbete med elevinflytande i den dagliga verksamheten och hur det uttrycks.

Tolkning av begreppet elevinflytande

Elevinflytande

De fritidshemslärare som intervjuades fann inte begreppet svårt att definiera, fritidshemslärarna svarade tydligt och förstod innebörden av begreppet elevinflytande när intervjufrågan ställdes. Fritidshemslärarna benämnde elevinflytande på olika sätt exempelvis att eleverna ska ha inflytande över verksamheten, verksamheten ska spegla elevernas intresse, ett medbestämmande i aktiviteter och lekar, eleverna ska kunna forma sin verksamhet, sittplatser vid mellanmålet, ha åsikter om verksamheten, trygghet i att våga önska aktiviteter oavsett vad det handlar om, medbestämmande i utflykter/studiedagar/lov, att ha inflytande och samverka mellan olika avdelningar, material på fritidshemmet samt att kunna påverka sin eftermiddag. Nedanför beskriver respondent 2, 5, 3 och 4 hur de tolkar begreppet:

jag tolkar ju de som att barnen ska ha inflytande över fritidshemsverksamheten, vad vi gör på fritidshemmet och att det ska spegla deras intressen[...] [Respondent 2]

[...] att eleverna ska få vara med och bestämma, få vara med och påverka sin eftermiddag, sina aktiviteter. Ja det är så jag tolkar det, att de ska, att kunna påverka sin egen, sin fritid. [Respondent 5]

Jaa, elevinflytande det är att, helt enkelt att eleverna ska få [vara] med och ha inflytande. [Respondent 3]

att eleverna kan vara med och påverka innehållet på fritidshemmet, det kan ju gälla aktiviteter, att gå på utflykt [till exempel]. [Respondent 4]

Elevinflytande i den vardagliga fritidshemsundervisningen

Möjligheter

Respondent 4 och 5 nämner att det är viktigt med elevinflytande och att det är en självklarhet att eleverna ska ha inflytande i fritidshemsverksamheten. Vidare beskriver respondenterna att elevinflytande är positivt och roligt samt att det ska vara en positiv upplevelse att ha ett medbestämmande över sin egen tid på fritidshemmet:

[...] det är viktigt att eleverna känner sig nöjda och glada, det är deras fria tid, det ska vara en positiv upplevelse att gå på fritids [...] det ska va en positiv upplevelse och de ska känna att de har del i sin egen tid [Respondent 5]

För mig är det väldigt viktigt att om barnen märker att: ja nu har vi önskat de här och att [nu] gör [vi] det, att man uppfyller det som de önskat, då blir det mycket roligare för de att vara på fritids [...] [Respondent 4]

Fritidshemslärarna menar att det är skillnad på elevinflytandet från när de började arbeta tills nu. Fritidshemslärarna säger också att elevinflytandet tydliggörs mer nu i styrdokumenterna än förr då fritidshemmet fått ett eget kapitel i läroplanen. De menar att det finns mer utrymme och möjligheter för eleverna idag att kunna påverka och medbestämma i undervisningen samt i verksamheten. Respondent 1, 5 och 2 beskriver en del fritidshemslärarna att eleverna vill påverka mer idag än förr och att elevinflytandet synliggörs mer. Vidare beskriver respondenterna att förr var det mer de själva som bestämde över hur dagen skulle se ut och vad som skulle göras samt att eleverna inte ifrågasatte lika mycket som idag:

[...] Jag tror eleverna kanske gör sig mer hörda nu. Än vad de gjorde [då]. [...] Jag tror inte de ifrågasatte lika mycket förr, som de gör nu. [...] Kanske att de lyssnade att det här sa lärarna och då var det så. Nu så försöker de mer påverka själva. [Respondent 1]

[...] jag ser [att] det [är] tydligare, att det är viktigt för eleverna att vara med och bestämma, jag tror att vi bestämde mer förut, i början när jag arbetade så känner jag nog att vi bestämde aktiviteter. [...] vi jobbade inte så mycket utefter läroplan och så vidare det var mer kanske våra intressen som styrde givetvis gruppens också beroende på vad vi hade för elever. [Respondent 5]

[...] de är ju mer aktuellt nu än vad det var för 25 år sen man pratade om de då också men det känns som att de är större nu så man lyfter de mycket mer ifrån läroplanen just elevinflytande jag kan känna att det är väldigt mycket just på fritidshemmet. [...] jag tror att man punkterar mycket mer nu i våra styrdokument liksom att det ska finnas, alla riktlinjer är mycket tydligare nu än vad de va innan och då kanske [det var] lite flummigare runt att barnen ska få vara med att bestämma lite mer och nu kallas det elevinflytande och man har mer riktlinjer för de, och det finns med i våra utvärderingar och såna saker också. Så man trycker väl hårdare på de på fritidshemmen. [Respondent 2]

En del fritidshemslärare nämner att de har fritidsgympa en gång i veckan där eleverna själva får genomföra och planera aktiviteter i idrottshallen med hela elevgruppen. Respondent 4 beskriver att eleverna får planera tillsammans med fritidshemslärarna om vad som är rimligt att genomföra och inte. Respondent 2 menar att eleverna har idéer om hur det ska genomföras och vad som ska ingå i en aktivitet:

[...] jag har haft i idrotten under hösten, bara ettor. Då var det inriktat på att de skulle vara i grupper då om 2,3 eller 4 tillsammans när vi hade idrotten och de var jättopopulärt, vi hade ett system, ett schema [där] de visste när de skulle ha [idrotten] och då fick de välja helt själva vad de ville göra på den. och då vara jag bara med och skrev. Utefter det fick man ju utgå, vi har ju liksom 45 minuter på oss vad hinner man med, vad vill ni göra, det var hinderbanan, [men] är det rimligt att plocka fram, vad är rimligt med en hinderbana, vad kan ni plocka fram, vad vet ni, vad kan vi göra. Så kom de med sina egna idéer, de ritade egna skisser, och det var så roligt, de tänker ju efter, man brukar ju ha lite uppvärmning jaa, vad gör man då, vi kanske leker en lek, vad vill ni leka för lek, jaa men då gör vi den, sen skulle det vara avslappning på slutet, det tyckte de ju med då, men det har de ju fått liksom utefter haft idrott själva så vet de ju. Men då sitter man ju med mer bara för att hjälpa dem och få ihop och kanske berätta hur gör man nu när ni står framme och presentera. [Respondent 2]

Vi har gjort så att man går i ettan, när vi brukar var i gympasal och ha fritidsgympa, då har vi gjort[så] att två elever får ta ansvar för en lek under passet [...]

Och då får de ju bestämma vilken lek det ska vara, och sen att de genomför den. [Respondent4]

Hinder

Respondent 3 säger att elevinflytande är svårt och att eleverna inte riktigt förstår vad det innebär samt att elevinflytande inte är lika med att eleverna får göra vad de vill. Vidare menar respondent 3 att det är i sådana situationer eleverna har svårt att avväga hur elevinflytandet ter sig. Fritidshemslärarna menar också att eleverna inte riktigt förstår vad som är genomförbart,

att en del önskemål kan vara ouppnåeliga och svåra att uppfylla. Respondent 4 menar att eleverna inte riktigt förstår vikten av vad som går att genomföra:

Att få [sin] vilja fram, [...] det hör man ju, det lyser igenom hos en del elever, att nej men vadå jag får inte bestämma, nej men att bestämma är inte samma sak som att ha inflytande och [att] kunna vara med och påverka, jag kan inte heller bestämma vad som händer i samhället, man är ändå i ett sammanhang i samhället men om [man] däremot inte tar tillvara på sin, vad man ska man säga, sin rättighet att ha inflytande, så kan man inte heller räkna med att bli lyssnad på. Att man får med dem på något vis för eleverna, vill ni kunna vara med och bestämma, så måste ni vara med i diskussioner, att man börjar med redan med förskoleklassen. [Respondent 3]

Nackdelarna är ju att de vill göra väldigt [stora saker som att] åka till Liseberg, Gröna lund. [Eleverna] förstår inte riktigt vad inflytande är. [Respondent 4]

Respondent 2 säger att det finns svårigheter och en otydlighet i verksamheten om vad som definieras som elevinflytande. Vidare beskriver respondenten att det är svårt hur elevinflytande ter sig och vad det faktiskt innebär. Respondenten beskriver också att tiden är knapp och att det då finns svårigheter att få in elevinflytandet samt att det hade varit lättare om fritidshemslärarna själva bestämmer vad som ska ske på fritidshemmet:

[...] vi som jobbar här nu har jobbat [på den här skolan] ganska länge allihopa så vi tycker det är rätt så svårt att pricka in vad just elevinflytande är för någonting för på ett sätt kan man tycka, nu har barnen varit med och bestämt, till exempel vad vi ska göra på fritidsgympan. Men då har vi kanske haft fem förslag och så får de välja en utav dem, är det elevinflytande eller är det inte det? Är elevinflytande mycket större? kan det vara hela teman och hur hanterar man det? jag kan känna att man är kluven till just elevinflytande, det låter jättebra och man vill ju att alla ska ha det. Och så har man en verksamhet som går i ett, det är en halvtimme här och sen är det mellanmål och sen har man en stund där och vad hinner barnen vara med och [ha] inflytande [över?] [...] Vi tycker det är lite svårt, eller jag tycker det är svårt, det är mycket lättare om vi bestämmer själva. [Respondent 2]

Respondent 3 menar att det finns svårigheter i att vissa elever i gruppen kan skapa hierarki. Att eleverna för konversationer tillsammans för att uppnå den önskan, aktiviteten eller leken som de själva vill göra. Även att eleverna kan ta ifrån önskemål från en annan elev och påpekar detta på ett negativt sätt, eleverna emellan. Detta är väldigt tydligt när eleverna ska välja aktiviteter eller lekar menar respondenten:

[...] om det är vissa som är väldigt påhittiga och kommer med mycket idéer och de kan ju bli lite: nu är mina idéer igen, det kan ju bli lite, hierarki på något vis, att någon känner att det är ingen ide för jag får aldrig genomföra mina idéer ändå eller att det att det kan bli så att nån känner sig väldigt upphöjd [och att någon känner sig] kanske nedtryck för att jag har inga idéer och det är ingen som vill lyssna på dem [...] det är någonting eleverna sinns mellan, vi gjort mina idéer men inte dina, det jag har önskat, men inte [du.] [Respondent 3]

Respondent 6 menar att de tidigare haft storsamlingar och uttrycker att det varit svårt att genomföra då elevgruppen var väldigt stor. Vidare beskriver respondenten att storsamlingar är ett svårt forum att nå elevernas önskemål i samt att när en elev önskar något kan det resultera i att resten av elevgruppen inte håller med och på det sättet kan eleven känna sig utpeka:

[...] vi har ju jobbat med storsamling men vi har ju ganska många barn och det är ett ganska svårt forum för många elever att önska, man blir väldigt utpekad om inte resten av gänget tycker det som man själv tycker, sen kan ju vi nå ut information på ett bra sätt genom att ha en storsamling [...] [Respondent 6]

En del fritidshemslärare beskriver att elevinflytandet kan vara svårt att nå idag, då det är större barngrupper, tidsanpassningar, trånga lokaler samt tillfällig och utbildad personal. Respondent 5 menar att det är svårt att hålla sig till den planerade undervisningen som fritidshemslärarna har förberett då oväntade förändringar på arbetsplatsen, i personalstyrkan samt vikarier kan sätta stopp för det som var tilltänkt. Respondent 3 menar att eleverna hade mer inflytande förr då fritidshemslärarna hade ett friare arbetssätt, det ingick inte lika mycket planering vid aktiviteter, egna lokaler och det var inte lika svårt att genomföra de önskemål som eleverna hade. Nedanför beskriver Respondent 3 och 5:

[...] då kunde vi dra iväg mycket mer också, det var inte samma regler, jag kunde ju ta barnen i min bil och åka iväg någonstans. Vi vill åka till en 4h gård jamen då gör vi det, inga problem, vi tar med oss mellanmål och vi sticker dit, det var ingen stor planering, det behövdes inte, det var inte så stor apparat[...] jag känner att man blir mer uppäten av lokaler, tidanpassningar, större barngrupper även fler vuxna, man är alltid många på en yta. [...] Man kan vara lite mer tillåtande när det är färre barn. [Respondent 3]

[...] det [är] mycket annat som styr, vad eleverna kan bestämma och vad de inte kan bestämma, det är ju personalstyrka [och] hur den ser ut, vilka elever vi har påverka ju också. [Respondent 5]

[...] en sak gör ju att det är svårt till exempel när man är personal som är sjukskrivna, istället för att vara tre är man alltid två, då är det alltid svårt att genomföra saker, då gör man bara säkra saker som man vet det här funkar [och] det behövs inte så mycket förberedelser, vi kör, det är lite för att rädda sig själv lite och sen att man får jobba med vikarier, det är skillnad [på] när man är utbildad. [Respondent 3]

Formellt och informellt inflytande

Fritidshemslärarna som intervjuades pratar mycket om de spontana mötena med eleverna i det vardagliga arbetet samt att en del fritidshemslärare observerar vad eleverna har intresse av.

Vidare beskrivs det att fritidshemslärarna försöker tillgodose och uppfylla elevernas önskemål samt intressen i det spontana mötet med eleverna. Eleverna är drivande i deras egna intressen och vill gärna förmedla det till fritidshemslärarna. Respondent 4, 6 och 5 säger:

[...] just nu tycker [eleverna] [om] att hoppa hopprep [...] då tar man ju fram och hoppar hopprep och man vevar hopprep och då tar man ju tillvara [på] deras intresse. [...] Likadant [med] fotboll och basket, det är ju alltid sånt som kommer när det blir vår, då vill ju de göra det, då frågar [eleverna] ju om inte vi kan köpa in fotbollar, det gör vi då och då tar man tillvara på elevernas intresse. [Respondent 4]

[...] det ju ofta [så] att saker går i perioder till exempel pärlplattor då kanske det är så att man har skrivit ut färdiga mallar för pärlplattor, att det blir som en liten överraskning då när de kommer att det finns massa förslag på vad de skulle kunna göra. Likaså om de [är] ute på gården märker man att de spelar fotboll väldigt mycket och helt plötsligt så kanske de börjar köra bandy och då kan kanske man snappar upp det och kör det i idrottshallen som vi har två gånger i veckan. [...] [Respondent 6]

[...] från början hade vi tänkte vi skulle göra leklådor, vi hade väl mycket idéer kring de och jag tycker [det] är jättebra, att man har så att man kan plocka fram och det är jag fortfarande väldigt positivt till. Men sen kommer eleverna med så mycket egna förslag om vad de vill göra, då kanske inte vi har hunnit göra en leklåda, då [tar] de med [sig det som de] har hemma eller, hitta något här som de kan göra, lekt detektiver, gjort fingeravtryck sen har de tagit med sig förstoringsglas hemifrån och så där. [...] Men jag tycker att vi tar tillvara på det så mycket vi kan, många vill vara ute nu, och då försöker vi flytta ut verksamheten så att man kan anpassa oss efter dem. [Respondent 5]

Respondenterna 2 och 6 nämner exempel på olika situationer där de tar tillvara på elevernas önskemål spontant i den dagliga verksamheten. Respondenterna menar att i vardagen försöker de ta tillvara på de förslag som kommer under elevernas fritidstid:

[...] funkar det med verksamheten i övrigt så brukar vi ju lyssna på dem direkt och köra det. [...] Så att absolut så kollar man ju över vad de pysslar med på dagarna. [...] Medvetet och omedvetet. [Respondent 6]

[...] elevinflytande det är ju också det kan ju vara, spontant saker. Idag är det jättefint väder, det var några barn som pratade nu om att:

Vet du att det finns ett slott här uppe i skogen?

Nej, det vet jag inte.

Kan vi inte gå dit någon gång.?

Ju på onsdag ska vi ju gå på utflykt, vi kanske ska gå upp dit.

Det är ju också en, men då är det inget planerat elevinflytande så, det kommer ett önskemål och det är jätteroligt om de har önskemål och man försöker nappa på det. Sen om det är elevinflytande, om de går under paragrafen, det vet [jag] inte. [Respondent 2]

De fritidshemslärare som intervjuats benämner att de arbetar med elevinflytande på ett eller annat sätt. De flesta fritidshemmen har många gemensamma arbetssätt som används i arbetet med elevinflytande. En del av fritidshemslärarna nämner att de har fritidsråd/storsamlingar och en annan del av fritidshemslärarna nämner att de använder sig av en förslagslåda.

Respondent 5 och 6 säger att det kan vara svårt att fånga upp elevinflytande i spontana händelser i arbetet, att det är bra att ha ett forum där eleverna kan lägga sina förslag eller önskemål:

[...] först och främst vill vi helst att de ska lägga [önskemål] i önskelådan, det kan vara svårt, när de har en bra idé att kunna ta det just då i verksamheten när det händer så mycket andra saker. Men vi försöker att de ska använda sig av förslagslådan i mesta möjliga mån, beskriva vad det är de vill [...] [Respondent 5]

[...] vi har ju våran brevlåda då där de får skriva önskingar, sen är det jättemånga barn som pratar med oss direkt och vi försöker tillgodose de flesta önskingarna beroende på vad det är såklart. [Respondent 6]

Som det tidigare beskrivits så nämner en del fritidshemslärare att de använder sig av fritidsråd. Fritidshemslärarna beskriver att vid lovplanering används fritidsråd för att se vad eleverna har för önskemål och om det är någon viktig information som måste tas upp med eleverna. Nedan följer citat från intervjuer med Respondent 4, 2, 3 och 5:

Vi har fritidsråd [...] En gång, vad ska man säga, en gång i månaden ungefär [...] [där] vi vuxna bestämmer lite olika frågor som vi ska prata om [...] som en dagordning kan man väl säga att man har [Respondent 4]

[...] vi har våra fritidsråd [...] Och till loven har vi ofta fritidsråd där man får önska lite. [...] [Respondent 2]

[...] både när det kommer till lov eller aktiviteter, bläddrar man tillbaka och kollar, vad har vi fått på fritidsråden, vad önskar [eleverna] för någonting. [Respondenten 3]

[...] det är bra när man har ett fritidsråd tycker jag, att alla [elever] hör samma saker, att alla får vara med. När man börjar dela upp [eleverna] då hör de inte samma saker och vet kanske inte vad de andra tänker och kanske inte blir inspirerade på samma sätt som man har tänkt. [Respondenten 5]

Diskussion

I detta kapitlet jämförs resultatet och tidigare forskning. Det diskuteras även om vår syn på resultatet och vad vi har sett ur resultatet. Syftet med studien var att undersöka om fritidshemslärarnas tolkning av begreppet elevinflytande och hur elevinflytande tar uttryck i den dagliga fritidshemsundervisningen. Vi kommer att dela in diskussionen i två delar som det tidigare har gjorts i resultatet.

Tolkning av begreppet elevinflytande

Vi upptäckte tidigt under intervjuerna att fritidshemslärarna förstod innebörden av begreppet elevinflytande. Fritidshemslärarna nämner olika förklaringar på vad elevinflytande betyder exempelvis att eleverna ska ha inflytande över verksamheten och dess innehåll samt att verksamheten ska spegla elevers intressen. Men allteftersom intervjuerna genomfördes märkte vi att det fanns frågetecken kring hur fritidshemslärarna faktiskt arbetar med elevinflytande, hur inflytandet ter sig i den vardagliga verksamheten. Forsberg (2000) menar att begreppet elevinflytande och hur lärarna rent praktiskt ska arbeta med elevinflytande är en tolkningsfråga. Det är tydligt att fritidshemslärarna vet innebörden av begreppet elevinflytande men inte lika tydligt hur de praktiskt ska arbeta med det. När intervjufrågan om vad betyder elevinflytande för dig ställs så finns det ingen osäkerhet hos fritidshemslärarna, men när intervjufrågan om hur arbetar ni med elevinflytande ställs visar resultatet en osäkerhet hos en del fritidshemslärare. Resultatet visar att det är svårt att beskriva arbetssättet men det framgår ändå att det finns fasta arbetssätt kring hur fritidshemslärarna arbetar med elevinflytande, både styrda och spontana aktiviteter. Under intervjuerna och efter analysen av resultatet märker vi en tydlig röd tråd att fritidshemslärarna förstår begreppet som det skrivs i styrdokumentet. I styrdokumentet beskrivs det att elever ska få vara delaktiga och ha inflytande i fritidsverksamheten (Skolverket, 2011). När en del fritidshemslärare beskriver begreppet elevinflytande känns det inövat och statiskt.

Elevinflytande i den vardagliga fritidshemsundervisningen

Med utgångspunkt från resultatet upptäcktes det att fritidshemslärarna omedvetet talar om informellt och formellt inflytande. Fritidsrådet, fritidsgympan och önskelådan är i många avseenden det formella forumet som eleverna har möjlighet att kunna påverka verksamheterna anser vi. En del fritidshemslärare nämner att de har fritidsråd och resterande nämner att de har

förslagslåda. Vårt resultat visar att det är fritidsråd, fritidsgympa och önskelåda som är det huvudsakliga arbetet med elevinflytande och som involverar organiserade beslut. Eleverna får genom dessa arbetssätt uttrycka vad de vill genomföra och önska. Vi ser i resultat att det informella inflytandet synliggörs men att det är svårt att nå i verksamheterna.

Fritidshemslärarna talar om de spontana mötena med eleverna. Det framkommer ur resultatet att fritidshemslärarna har olika syn på det informella inflytandet. Vissa fritidshemslärare nämner det som ett spontant observerande av elevernas intresse som utflykter eller andra lekar exempelvis hoppa hopprep. Medan resterande fritidshemslärare beskriver det som spontana önskemål i den vardagliga fritidshemsverksamheten där eleverna nämner att de vill göra något för stunden. Elvstrand (2009) beskriver det informella och det formella inflytandet och att det ofta görs skillnad på dessa begrepp. Hon menar också att det kan vara svårt att skilja på de olika begreppen då de kan flyta in i varandra. Vi ser i våra resultat att det är väldigt tydligt vad som är formellt och informellt jämförelse med vad Elvstrand beskriver.

Det framkommer i resultatet att den undervisning eleverna får planera och genomföra är fritidsgympan. Vissa av fritidshemslärarna nämner att de har fritidsgympa men att de arbetar med det på olika sätt. Ett arbetssätt som nämns av fritidshemslärarna är att eleverna får planera och genomföra fritidsgympan på egen hand och alla dess delar, medan fritidshemsläraren stöttar och antecknar under tidens gång. Bolmeier (2006) skriver för att eleverna ska kunna ha inflytande i verksamheten bör eleverna genomföra och planera sin undervisning till viss del. Vårt resultat påvisar att det är fritidsgympan som är den enda undervisningen eleverna får planera och genomföra, inga andra aktiviteter nämns. Vi ser i resultatet att eleverna är ivriga att göra sig mer hörda nu till skillnad från förr. Eleverna vill vara delaktiga och ha inflytande i verksamheten, men för att kunna utvecklas till en demokratisk medborgare bör elevinflytandet främjas mer utav fritidshemslärarna i fritidshemsundervisningen. Bolmeier (2006) menar att elever ska tränas i demokratiska vanor i skolverksamheten för att utvecklas till goda medborgare samt att få en förståelse för vad demokrati innebär. Fritidshemslärarna nämner inte någon annan undervisning/aktivitet som eleverna varken får genomföra eller planera. Vi märker att fritidshemslärarna tycker att det finns en svårighet i hur mycket elevinflytande eleverna ska ha, vilket vi även kan utläsa i resultatet. Det upptäcktes att en del fritidshemslärare inte riktigt vet hur de ska göra för att ge eleverna mer utrymme till inflytande. Fritidshemslärarna är på god väg att utveckla elevinflytandet i fritidsverksamheterna, men vi anser att det finns ett behov av

kompetensutveckling bland en del fritidshemslärare och hur arbetet med elevinflytande ska utvecklas.

En del av fritidshemslärarna nämner att fritidshemsverksamheten består av tidsanpassningar. En uppdelad verksamhet som inte hinner utöva det inflytande som eleverna har rätt till och inte heller den vägledning eleverna behöver för att träna på att bli demokratiska medborgare. Bolmeier (2006) menar att eleverna behöver vägledning i deras utveckling till att bli en demokratisk medborgare. I vår reflektion anser vi ur resultatet att en del fritidshemsverksamheter i studien inte främjar den vägledning eleverna behöver för att utvecklas till demokratiska medborgare. Eleverna får påverka och ha inflytande i fritidsrådet, fritidsgymna och önska via önskelådor. De formella demokratiska forumen tillåter eleverna att uttrycka sig och ha inflytande över verksamheten, men utöver det finns ingen vägledning i hur elever ska utvecklas till demokratiska medborgare.

Samtidigt menar en del fritidshemslärare att elevinflytandet är ett roligt och positivt forum. Att det är en viktig del men även att det är ett givande arbetssätt och att fritidshemslärarna vill främja elevernas inflytande. Bolmeier (2009) menar att det är viktigt att lärare är genuint intresserade av att eleverna ska ha inflytande i verksamheten. Vi ser att de fritidshemslärare som talar om att elevinflytande är ett roligt och positivt forum är genuint intresserade av att elever ska ha inflytande i verksamheten. Vi ser att de fritidshemslärare har ett större intresse att främja elevernas utveckling kring elevinflytandet. Det är mer självklart att eleverna ska ha inflytande och att fritidshemslärarna kliver mer åt sidan och låter eleverna vara med och påverka verksamheten.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis ser vi skillnader i fritidshemslärarnas arbetssätt och intresse av elevinflytande. Att vissa faktorer exempelvis tid, lokaler och personalstyrka påverkar hur mycket elevinflytande eleverna har på fritidshemmet. Att fritidshemslärarna tycker det är svårt få tid till att utöva elevinflytandet och att fritidshemslärarna tycker det är svårt hur elevinflytandet tar sig uttryck i fritidshemsverksamheten utöver de formella forumen. Vi ser tydligt att fritidshemslärarna förstår begreppet dock synliggörs inte arbetssättet lika tydligt i den vardagliga fritidshemsundervisningen. Men att elevinflytandets alla delar behövs definieras i arbetslagen och att fritidshemslärare bör föra en diskussion i vad elevinflytandet betyder för deras verksamhet. Vad man vill nå och hur eleverna ska utvecklas till

demokratiska medborgare. Vi anser att fritidshemslärarna behöver mer kompetens om hur elevinflytandet ter sig samt att det behövs utvecklas tydligare riktlinjer i hur man arbetar med elevinflytandet. Slutligen anser vi att studien har bidragit med att visa att elevinflytandet behöver utvecklas i fritidshemsverksamheterna. Men vi som studenter anser även att lärarutbildning bör lägga mer vikt på praktiska tillvägagångssätt för elevinflytande och hur fritidslärare ska arbeta med det.

Metoddiskussion

Vi valde en kvalitativ metod som genomfördes med semistrukturerade intervjuer för att kunna ställa följdfrågor samt att vi ville få mer djupare svar. Svårigheterna för oss med semistrukturerade intervjuer var att ställa bra följdfrågor samt att formulera följdfrågorna rätt till respondenterna. Följdfrågorna kunde stundtals leda intervjun i andra riktningar än det som var avsedda, men inte att det påverkade resultatet. Frånsett att det fanns en viss svårighet med följdfrågorna gav intervjuerna mycket användbar empiri som utgör resultatet.

I studien genomfördes en provintervju där vi fick analysera hur vi skulle gå tillväga samt intervjufrågorna blev mer utförliga. Provintervjun hjälpte oss att utvärdera och träna att intervjua, vilket vi behövde. Utöver det känner vi att provintervjun hjälpte oss att hitta den empirin som söktes. Vi hade inte fått samma resultat om vi inte hade genomfört en provintervju.

Valet att strukturera upp empirin genom en tankekarta var ett bra sätt för oss. Vi såg tydligt vad vi kommit fram till och den kunde vi gå tillbaka till när vi letade efter mer empiri. De teman som också hittades via tankekartan blev väldigt tydligt, vi kunde se vad som skulle hamna under vilket tema. Det fanns en viss svårighet med att hitta samma abstraktionsnivå på de teman vi hittade.

Det gjordes ett aktivt val att inte lämna ut intervjufrågorna innan intervjuerna, för att få så ärliga svar som möjligt. Vi anser att om respondenterna hade fått frågorna i förväg hade det kanske varit en risk att svaren hade kunnat bli konstlade och korrigerade. Efter intervjun kände vi att en del av respondenterna hade behövt se frågorna innan för att kunna svara mer utförligt, men trots det känner vi att det var rätt beslut för att vi fick svar på de frågor som ställdes. Vi anser att det var rätt metod för vår studie och att vi har fått den empirin vi sökte

efter. Vi har varit konsekventa och strukturerade under intervjuerna men även igenom hela arbetet. Det har varit viktigt för oss att vara väl förberedda inför intervjuerna och att vara tydliga med att välja varsin roll under intervjuerna för att upprätthålla kvalitén.

Vi anser att den valda intervjumetoden var rätt för studien. Ett alternativ till en annan metod som hade fungerat i studien är fokusgrupper. Vi tror dock att de intervjufrågor som ställdes kan vara känsliga och vara svåra att svara på i en fokusgrupp. Fritidshemslärarna kanske inte har samma synsätt och tankar kring elevinflytande som de andra fritidshemslärarna och då kanske det kan vara svårt att svara ärligt och öppet. Nu blev det inte så, då resultatet påvisar att det flesta fritidshemslärare i studien arbetar på liknade sätt.

Vidare forskning

Vi ser att det finns ett behov av vidare forskning inom fritidshemmet i hur verksamhetens resurser och hur det påverkar elevinflytandet. Det blir tydligt genom vår studie att verksamhetens resurser som tidsanpassningar, miljön och obehörig personal påverkar arbetet med elevers inflytande. Vi anser att de faktorer som beskrivs ovan som påverkar elevinflytandet i fritidshemsundervisningen bör undersökas och att fritidshemslärare ska få mer kompetensutveckling inom arbetet med elevinflytande.

Referenslista

- Ahrne, G. & Svensson, P. (2017). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Alvehus, J. (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Arnér, E. (2010). *Barns inflytande i förskolan en fråga om demokrati*. Stockholm: Studentlitteratur.
- Aspán, M. (2005). *Att komma till sin rätt: barns och vuxnas perspektiv på ett skolprojekt för ökat elevinflytande*. Licentiatavhandling Stockholm: Stockholms universitet, 2005. Stockholm.
- Biesta, G. (2006). *Bortom lärandet: demokratisk utbildning för en mänsklig framtid*. Lund: Studentlitteratur.
- Bolmeier, E.C (2006). *6 Steps to Pupil Participation in Democratic School Control. The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 79(5). 198-201. Hämtad från ProQuest.
- Bryman, A. (2012). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.
- Danell, M., Klerefelt, A., Runevad, K., & Trodden, K. (1999). *Inflytandets villkor: en rapport om 41 skolors arbete med elevinflytande*. Stockholm: Skolverket.
- Elvstrand, H. (2009). *Delaktighet i skolans vardagsarbete [Elektronisk resurs]*. Diss. Linköping: Linköpings universitet, 2009. Linköping.
- Englund, H. (2008). *Folkrätt för barn som pedagogiskt åtagande. Statligt ansvar – regionalt lärande?* Doktorsavhandling. Stockholms universitet.
- Forsberg, E. (2000). *Elevinflytandets många ansikten*. Doktorsavhandling. Uppsala Universitet.
- Gillham, B. (2008). *Forskningsintervjun: tekniker och genomförande*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Imsen, G. (2006). *Elevers värld: introduktion till pedagogisk psykologi*. (4., rev. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2010). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Krag Jacobsen, J. (1993). *Intervju: konsten att lyssna och fråga*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, H.A. (2013). *Vår demokratiska värdegrund: aspekter på en högst väsentlig del av lärarutbildningens gemensamma kärna*. (3., rev. uppl.) Eksjö: Ordförandet i Eksjö.

Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna: Lpo 94: Lpf 94. (1994). Stockholm: Utbildningsdepartementet.

NE.se [Elektronisk resurs]. (2000-). Malmö: Hämtad 5 april, 2019, från Nationalencyklopedin. <https://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/inflytande>

Pihlgren, A.S. (2012). *Demokratiska arbetsformer: värdegrundsarbete i skolan*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Ryen, A. (2004). *Kvalitativ intervju: från vetenskapsteori till fältstudier*. (1. uppl.) Malmö: Liber ekonomi.

Rönnlund, M. (2013). *Elevinflytande i en skola i förändring, 20. Utbildning & Demokrati* 1:65–83.

Skolverket (2016). *Kommentarmaterial till läroplanens fjärde del*. Stockholm: Skolverket.?

Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011* [Elektronisk resurs]. Stockholm: Skolverket.

Skollagen (2010:800) *SFS 2010:800*. Utbildningsdepartementet.

SOU 1948:27. *1946 års skolkommissons betänkande med förslag till riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling*: Skolkommision. Stockholm.

Skolöverstyrelsen (1962). *Läroplan för grundskolan*. Stockholm.

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

UNICEF Sverige (2009). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige.

1980 års läroplan för grundskolan: Inledning: mål och riktlinjer. (1980). Stockholm: Liber.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf Hämtad den 11 april 2019.

Bilagor

Bilaga 1

Intervjufrågor – provintervju:

- Vad är elevinflytande för dig?
- På vilket sätt arbetar ni med elevinflytande på ert fritidshem?
- På vilket sätt syns det i er verksamhet?
- Anser du att det är viktigt med elevinflytande på fritidshemmet? och varför?
- Vad tycker du är fördelen och nackdelen med elevinflytande på fritidshemmet?
- Hur hade du velat arbeta med elevinflytande på fritidshemmet?
- Pratar ni om elevinflytande och demokrati med eleverna på fritidshemmet? och på vilket sätt?

Bilaga 2

Intervjufrågor:

- Hur många år har du arbetat som fritidshemslärare?
- Vilket år tog du examen?
- Hur tolkar du som fritidshemslärare begreppet elevinflytande?
- Berätta om du ser skillnader på elevinflytande från när du började arbeta tills nu? Och varför?
- Berätta vad du tycker är viktigt med elevinflytande? Och Varför?
- Hur arbetar ni med elevinflytande på fritidshemmet?
- Berätta om det finns några nackdelar med elevinflytande?
- Berätta också om det finns några fördelar med elevinflytande?
- Hur möter ni elever när de har förslag eller synpunkter på verksamheten?
- På vilket sätt tar elevinflytandet uttryck i den vardagliga fritidshemsundervisningen?
- Är det någonting du vill tillägga?

Information till RESPONDENT

Vårt syfte – elevinflytande

Syftet med studien var att undersöka hur fritidshemslärare tolkar begreppet elevinflytande. Dessutom syftade studien till att undersöka hur elevinflytande tar sig uttryck i den vardagliga pedagogiska verksamheten från fritidshemslärares perspektiv.

Intervjun

Du som respondent är helt anonym i studien och ingen information om vilken skolan du arbetar på eller vilken ort du arbetar på kommer att nämnas eller finnas med i studien. Du kan närsomhelst avbryta intervjun om du inte vill fortsätta eller hoppa över en fråga som du inte känner dig bekväm med. Det inspelade materialet kommer endast användas i ett forskningssyfte och kommer endast hanteras av oss som är ansvariga för studien.

Tack för din medverkan!

Christel Klang

Fanny Eskilsson